

Nederlandse Belangenvereniging
Draadloze Audio Verbindingen
Programme Making & Special Events

Programme Making & Special Events
Postbus 85391
3508 AJ Utrecht
tel: 030-6382250
fax: 030-6353304
e-mail: info@pmse.nl
internet: www.pmse.nl

Per internet via www.internetconsultatie.nl

Aan: de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat;
Hare Excellentie mr. drs. M.C.G. Keijzer

Utrecht, 6 september 2018

**Betreft: Reactie van de belangenvereniging PMSE (Programme Making & Special Events)
op het ontwerpbesluit houdende wijziging van het Nationaal Frequentieplan 2014 (pakket
2018-1)**

Excellentie,

Naar aanleiding van de via internetconsultatie geboden mogelijkheden te reageren, bieden wij u hierbij onze reactie aan.

Hoogachtend,

Mr B.W. Westermann
Voorzitter vereniging PMSE

Inhoud

Onze reactie op het beleidsvoornemen (wijziging NFP).....	2
Toelichting: De Belangenvereniging PMSE	4
Toelichting: Wat is er aan de hand?	4
Toelichting: Wat willen we?.....	4
Toelichting: Wat vinden we van de voorgestelde maatregelen?	5
Toelichting: Wat hebben we nodig?	5
Toelichting: Van incidentele acties naar langdurig beleid	6
Toelichting: Specifieke zaken voor besluitvormers	6

Onze reactie op het beleidsvoornemen (wijziging NFP)

De vereniging PMSE maakt graag gebruik van de mogelijkheid om te reageren op het voorstel tot wijziging van het bestaande NFP.

Verwijzend naar hoofdstuk D van het plan, betreffende 614 Mhz-791 Mhz. wil Nederland in lijn met EU besluit 2017/899 de 700 MHz in delen beschikbaar stellen aan de mobiele netwerk-operators, PPDR (via het ministerie van Justitie en Veiligheid) en de resterende 17 MHz aan de PMSE sector.

In het schrijven van de minister, genummerd 24095, dd. 16 November 2015, gaf de minister aan dat er samen met de PMSE branche gezocht zou worden naar alternatief spectrum ter compensatie voor het verlies van de 700 MHz. band.

Alvorens de 700 MHz band beschikbaar kan komen, zal er naar alternatieven gezocht worden voor de huidige mede-gebruikers van de 700 MHz band, de PMSE-sector.

...

Ik vind het belangrijk dat de sector, die de verslaglegging van onder meer alle televisieprogramma's en grote evenementen op locatie mogelijk maakt, over adequate frequentieruimte moet kunnen blijven beschikken voor het uitoefenen van haar werkzaamheden. Als dat nodig is zullen nieuwe frequenties gezocht moeten worden, hetzij in de UHF omroepband zelf hetzij in andere frequentiebanden.

In het nu voorliggende wijzigingsvoorstel van het NFP geeft u aan:

De beslissing om de 700 MHz-band beschikbaar te stellen voor mobiele communicatie heeft gevolgen voor medegebruik van deze band ten behoeve van het maken van programma's en evenementen (PMSE: Programme Making and Special Events).⁵ Het gaat hier om draadloze microfoons en soortgelijke verbindingen (intercomverbindingen, regieverbindingen en 'in-ear' monitoring), waarbij het in alle gevallen gaat om draadloze audioverbindingen met een laag vermogen. Dergelijke apparatuur maakt tot op heden gebruik van restruimte in de UHF-omroepband als geheel. Door de herbesteding van het 700 MHz-banddeel neemt de beschikbare hoeveelheid frequentieruimte waarvan PMSE-apparatuur gebruik kan maken af.

Dit verlies aan frequentieruimte wordt deels opgevangen door het exclusief beschikbaar stellen van de duplex-gap voor draadloze audioverbindingen. Daarnaast wordt ook gekeken naar extra ruimte in andere banden die voor draadloze audioverbindingen beschikbaar kan komen.

De vereniging PMSE moet echter als volgt concluderen:

- Nationaal en internationaal geharmoniseerd spectrum is niet voldoende beschikbaar gekomen, hetgeen inhoudt dat de PMSE-sector zeer binnenkort in grote problemen dreigt te geraken.
- Door het ontbreken van geharmoniseerd PMSE-spectrum binnen de EU hebben fabrikanten geen alternatieve dan wel innovatieve systemen op tijd beschikbaar.
- Uit onderzoek naar nieuwe digitale technieken, waar de minister in zijn brief melding van maakt, blijkt dat de toename in spectrum-efficiëntie middels digitalisering maar zeer beperkt is en zeker het verlies aan spectrum in de 800 en 700 MHz. band niet compenseert.
- Ook de voorgestelde ruimte van 736-753 MHz., de zogenaamde duplex gap, is geen betrouwbaar spectrum voor analoge laag-vermogen audioapparatuur. Gezien het feit dat PPDR en PMSE steeds vaker op dezelfde evenementen locaties staan en calculaties in CEPT-studies uitwijzen dat het risico op interferentie van LTE op PMSE zeer groot is, kan de PMSE-sector helaas deze 17 MHz. niet zien als een voldoende en betrouwbaar alternatief voor het verlies van de gehele 700 MHz. band.

Concreet zit de branche dus eind 2019 zonder bruikbaar, betrouwbaar, geharmoniseerd alternatief spectrum en zonder apparatuur die eventueel het verlies gedeeltelijk zou kunnen compenseren. De samen met het ministerie en Agentschap Telecom buiten de UHF gezochte en gevonden mogelijkheden bieden helaas door de beperkte gebruiksmogelijkheden (nog) niet de beoogde en benodigde oplossing.

De PMSE-gebruikers zien naast technische onmogelijkheden ook stijgende kosten, zowel in aanschaf van vervangende en uitgebreidere apparatuur als in beheer en coördinatie. Die tendens was na het veilen van de 800 Mhz al ingezet, maar wordt zeer prangend nu ook de 700 Mhz vrijwel geheel verdwijnt voor ons gebruik. De overblijvende mogelijkheden in het gebied onder de 694 Mhz vragen naast andere apparatuur veel extra werk en coördinatie.

De vereniging PMSE is dan ook van mening, nu er ten aanzien van de PMSE-sector niet aan de door de minister gegeven randvoorwaarden voor de veiling van de 700Mhz. wordt voldaan, deze moet worden uitgesteld totdat er ofwel nieuwe alternatieve apparatuur bij fabrikanten beschikbaar komt die het verlies aan spectrum compenseert danwel voldoende vervangend nationaal- en internationaal geharmoniseerd spectrum beschikbaar komt en geïmplementeerd is in de Nationale Frequentie Plannen van alle lidstaten. De vereniging beraadt zich op het in rekening brengen van schade en kosten indien de veiling toch door zou gaan volgens het aangegeven tijdpad.

Wij hopen en verwachten een serieus omgaan met deze belangrijke sector, en danken u bij voorbaat voor uw bereidheid om samen tot oplossingen te komen.

Toelichting: De Belangenvereniging PMSE

Onze vereniging behartigt de belangen van gebruikers van de Program Making & Special Event ("PMSE") sector. De PMSE-sector biedt in Nederland werk aan tienduizenden mensen en produceert dagelijks honderden televisieprogramma's, theatervoorstellingen, radio-uitzendingen en special events (evenementen).

De vereniging PMSE constateert dat met het nu voorgelegde beleidsvoornemen in de hand duidelijk blijft dat structurele en bruikbare alternatieven ontbreken. Het betreft daarbij gebruik van o.a. microfoons, voor de vele sociale en economische activiteiten waar PMSE-apparatuur gebruikt wordt. De gevaren richten zich daarmee op vele doelgroepen, waaronder (niet limitatief):

- theater en musicalproducties
- televisieproducties
- filmproducties
- festivals en muziekpodia
- de nieuwsgaring in het algemeen en zeker in geval van calamiteiten
- de verslaggeving van bijzondere evenementen als verkiezingen, Elfstedentochten, Koningsdag et cetera.

PMSE is ook lid van de internationale belangen vereniging APWPT (*3). Daar wordt nadrukkelijk gesignaleerd dat ook op internationaal gebied de bedreiging richting onze sector groot is.

Toelichting: Wat is er aan de hand?

Nieuwe technieken zien enorme potentie in diverse nieuwe mobiele toepassingen waarvoor wel meer frequentiespectrum nodig is. Maar frequentiespectrum is schaars en niet "oprekbaar". Een zeer groot deel van de huidige beschikbare frequentieruimte voor PMSE-toepassingen moet worden ingeleverd om andere (voornamelijk mobiele-telefoon-toepassingen) ruimte te geven. Als alle plannen doorgaan verliest de PMSE-sector meer dan 50% van de momenteel beschikbare frequentieruimte. Hierdoor wordt het gebruik van draadloze microfoons, intercoms, reportagezenders et cetera (*6) in de komende jaren mogelijk ernstig beperkt.

Toelichting: Wat willen we?

De vereniging PMSE streeft ernaar frequentieruimte van voldoende kwantiteit en kwaliteit veilig te stellen, om theater-, omroep, film- en special events-producties ook in de nabije toekomst te kunnen blijven realiseren. De vereniging PMSE is van mening dat daarvoor een nieuwe, breed gedragen samenwerking van alle belanghebbenden die zich richting de Nederlandse en internationale overheden inzetten, noodzakelijk is.

Wij verwachten van de overheid een alomvattend beleid en een aanpak die rekening houdt met de essentiële rol van PMSE en die het mogelijk maakt gebruik te kunnen blijven maken van kwalitatief hoogwaardige productiemiddelen.

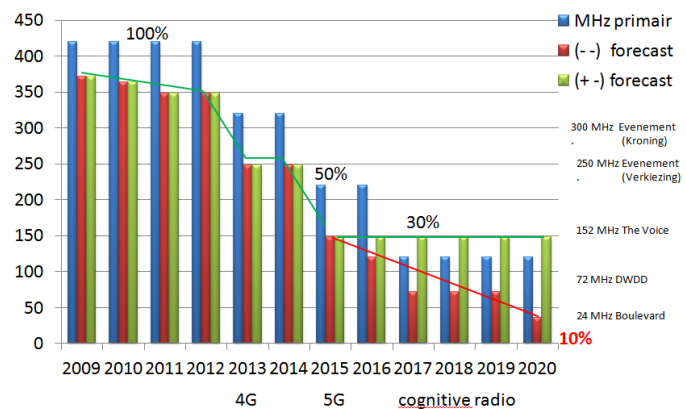
Toelichting: Wat vinden we van de voorgestelde maatregelen?

Het wegvallen van de 700 MHz voor ethertelevisie en de beschikbaarheid hiervan voor mobile breedband-toepassingen heeft nadrukkelijk grote gevolgen voor de beschikbare frequentieruimte voor onze toepassingen.

Er wordt gezocht naar alternatief spectrum. Tot nu toe is er geen structurele en concrete oplossing geboden en lopen we dus gevaar.

In de figuur hiernaast is duidelijk te zien dat in de afgelopen én komende jaren het beschikbaar spectrum afneemt, terwijl juist veel spectrum nodig is voor ons werk.

Forecast spectrum

Toelichting: Wat hebben we nodig?

Een reguliere dag in stad of studio vraagt makkelijk 72 MHz aan PMSE toepassingen op verschillende locaties. Zodra er een wat groter televisieprogramma wordt opgenomen of een evenement staat, is al snel 150 MHz nodig op verschillende locaties. En bij een groot evenement kan 250 tot 300 MHz nodig zijn.

Voor het hele land hebben we dan ook geformuleerd:

- 36 Mhz beschikbaarheid op elke plek
- 72 MHz beschikbaarheid op locaties waar mensen bij elkaar komen
- 144 MHz beschikbaar in studio's en evenementenlocaties
- Er is meer spectrum nodig voor bijzondere gebeurtenissen; indicatief 250 MHz.

Uiteraard begrijpen we dat we met andere toepassingen en technologieën te maken hebben, waarbij onze stelling is dat we naast elkaar moeten kunnen bestaan en ons werk moeten kunnen doen. Dus zowel de oplossingen voor breedband mobiel gebruik als de PMSE-sector moet in de toekomstvisie worden beschreven.

De PMSE-sector heeft al enige keren door verandering van spectrum hoge kosten ondervonden: spectrumwijzigingen leidden tot het onbruikbaar worden van apparatuur waardoor investeren in nieuwe apparatuur noodzakelijk werd. Het is van essentieel belang dat de PMSE-sector niet verder financieel wordt verzwakt door het aanstaande verlies van de 700 MHz-band. De PMSE-sector verwacht dan ook een goede compensatie en overgangsregelingen bij het intreden van andere technieken in de 700MHz.

Om tegemoet te komen aan het nieuwe frequentieverlies van de PMSE-sector zullen nieuwe kwalitatief en kwantitatief vergelijkbare frequenties moeten worden gevonden, hetzij in de UHF-omroepband zelf hetzij in andere frequentiebanden.

Verscheidene leiders van de omroepen en facilitaire bedrijven, alsook vertegenwoordigers van theater- en evenementenmakers, en ook de beroepsorganisaties, roepen de beleidsmakers op om een heldere strategie voor Europese audiovisuele faciliteiten te

ontwikkelen en onze productiemiddelen te behouden, nu en in de toekomst. Het beleid van de toewijzing van zendfrequenties is een van de hoekstenen van productie (PMSE) en distributie (via DVB-T) van programmacontent.

Toelichting: Van incidentele acties naar langdurig beleid

De behoefte van 250 MHz voor grotere evenementen is niet incidenteel maar juist langdurig. Willen we nationaal en internationaal mee blijven komen, dan moet nationaal én internationaal goed meerjarig beleid worden ontwikkeld. Dan wordt het voor fabrikanten mogelijk apparatuur voor de toegewezen frequenties te ontwikkelen. Met de genoemde wijziging die reeds per 2020 in zou gaan loopt de sector dan ook nadrukkelijk ernstig gevaar.

De PMSE-sector probeert te innoveren maar heeft momenteel nog geen idee in welke frequenties geïnvesteerd kan worden (ECO FM51) (*5); dit wordt mede bepaald door Europese richtlijnen. We hebben behoefte aan een gericht en specifiek beleid t.a.v. PMSE en de audiovisuele sector, ter bevordering van gerichte innovatie en benodigde investeringen in Europa.

In overleg met de PMSE-sector moeten plannen ontwikkeld worden om het frequentieverlies dat ontstaat door het wegvallen van de 700 MHz band (en al eerder ontstond door het wegvallen van de 800 MHz-band) structureel voor de sector op te lossen. Daarbij moet, zoals ook u aangeeft, aangesloten worden bij lopende internationale initiatieven en onderzoeken. We hebben de stem van de Nederlandse overheid bij dit Europese en feitelijk wereldwijde vraagstuk nadrukkelijk nodig.

Toelichting: Specifieke zaken voor besluitvormers

Wij roepen besluitvormers daarom op om hun uiterste best te doen voor:

1. De verankering en ondersteuning van het recht op toegang tot strategische middelen, zoals frequenties en andere diensten ten behoeve van de sectoren cultuur en creativiteit. (*7)

Plaats de sectoren cultuur en creativiteit in het hart van de doelstellingen voor de strategie van een interne digitale markt

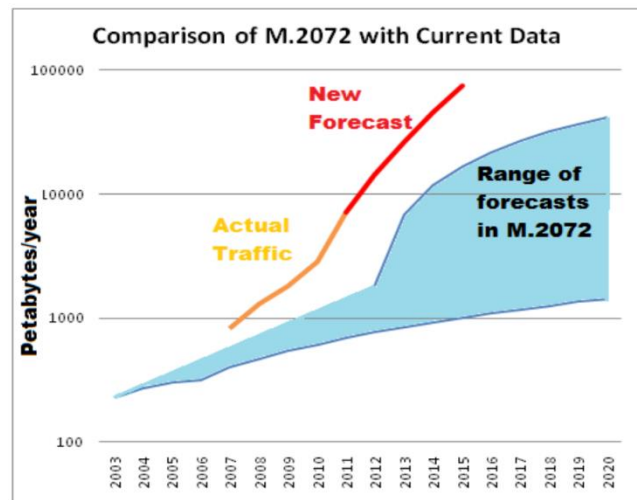
2. Stimuleer en ondersteun ontwikkeling van nieuwe technieken. Maak beleid zichtbaar voor werkgevers, werknemers en het algemene publiek en stimuleer verdere vernieuwing, zodat de ontwikkeling gestuurd wordt op basis van goede kwaliteit, kwantiteit en diversiteit van inhoud.

3. Houd aandacht voor business-modellen, investeringen en financiering, om te zorgen voor een duurzaam niveau van participatie en bedrijfsinvesteringen in zowel productie, infrastructuur als innovatie gericht op het behoud van toepassingen in onze sector. Houd bij verschuivingen in de beschikbaarheid van strategische middelen, zoals de beschikbaarheid van frequentieruimte, aan de hand van studie aandacht voor de impact van bepaalde beslissingen o.a. richting functionaliteit, groei en werkgelegenheid.

4. Houd rekening met het toegankelijk houden van vrije media en faciliteer ook de frequenties die nodig zijn om in geval van een calamiteit de bevolking deugdelijk te kunnen informeren. De zogenaamde "lineaire TV " speelt een belangrijke rol bij de productie en verspreiding van audiovisuele inhoud. Vrije uitzending zorgt ervoor dat EU-burgers toegang hebben tot een universele, kwalitatieve dienst die een centrale rol speelt in het bevorderen van de culturele diversiteit in de audiovisuele sector. Dit geldt ook voor het maken van deze programma's door de PMSE-sector

5. Werkgevers en werknemers in de PMSE-sector vinden dat beleidsvoerders moeten gaan denken over een echt Europees beleid waarin de aspecten persvrijheid, cultuur en creativiteit in de audiovisuele sector worden meegenomen in een visie op deze kwestie van steeds afnemende frequenties voor o.a. draadloze microfoons.

6. En tenslotte: laat u niet misleiden door teveel vragende breedband-telecom-ontwikkelaars. In de huidige berekeningen van traffic-demand en beschikbare frequenties is over het algemeen een te grote vraag beschreven. Het toenemen van datagebruik wil niet automatisch zeggen dat meer frequenties nodig zijn. *8

Links:

*1 Rapport Lamy:

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-957_en.htm

*2 PMSE.nl

<http://www.pmse.nl/over-pmse>

<http://www.pmse.nl/leden>

*3 APWPT:

www.apwpt.org

*4 European public broadcasters react to Lamy report on spectrum allocation:

<http://www3.ebu.ch/contents/news/2014/09/european-public-broadcasters-rea.html#sthash.WbHni3la.dpuf>

* 5 Status of current and potential future bands for audio PMSE

[http://www.cept.org/Documents/fm-51/24391/FM51\(15\)154-Annex2_Status-of-current-and-potential-future-bands-for-audio-PMSE-\(for-revision-of-Rec-25-10\)](http://www.cept.org/Documents/fm-51/24391/FM51(15)154-Annex2_Status-of-current-and-potential-future-bands-for-audio-PMSE-(for-revision-of-Rec-25-10))

*6 Productiemiddelen : FM51(15)154 Annex 3

[http://www.cept.org/Documents/fm-51/24392/FM51\(15\)154-Annex3 Draft-Revision-of-ERC-Rec-25-10](http://www.cept.org/Documents/fm-51/24392/FM51(15)154-Annex3_Draft-Revision-of-ERC-Rec-25-10)

*7 UK's key cultural and social events put at risk by Ofcom decision to hand more radio spectrum to Mobile Network Operators

<http://www.beirg.co.uk/2014/11/press-release-uks-key-cultural-and.html>

*8 LS Telecom onderzoek: MOBILE SPECTRUM REQUIREMENT ESTIMATES: GETTING THE INPUTS RIGHT

[http://www.lstelcom.com/fileadmin/content/marketing/Press_releases/IMT Spectrum Requirements Final Report v107.pdf](http://www.lstelcom.com/fileadmin/content/marketing/Press_releases/IMT_Spectrum_Requirements_Final_Report_v107.pdf)